

Järjestö

16.3.2026

Eduskunnan hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

VNS 5/2025

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännöstä

Yleistä

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi valtioneuvoston selonteosta eduskunnalle aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännöstä.

On tärkeää arvioida nykytilannetta alueiden kehittämisen järjestelmän ja rahoituksen toimivuuden ja vaikuttavuuden kannalta ennen lainsäädännön uudistamista. Selonteko on tärkeä myös uuden EU-ohjelmakauden alkajalla 2028.

Aluekehittämisen tavoitteet

Selonteossa on aluekehittämisen tavoitteiden osalta kuvattu osaavan työvoiman merkitystä vain pintapuolisesti: "Tuetaan asukkaiden työllisyyttä, osaamista, yhtäläisiä mahdollisuuksia ja sosiaalista osallisuutta sekä maahanmuuttajien kotoutumista."

Tässä yhteydessä pitää korostaa laajemmin osaavan työvoiman merkitystä alueille. Selonteossa voisi mainita, että keskeinen keino varmistaa alueen työllisyys ja kilpailukyky on työelämän laaja-alainen yhteistyö. Työmarkkinoiden, työmarkkinajärjestöjen, koulutusorganisaatioiden sekä yritysten, erityisesti pienten ja keskusuurten yritysten on tehtävä tiivistä yhteistyötä, sillä ne ovat merkittäviä vaikuttajia ja työllistäjiä alueille. Työntekijöiden edustajien osallistaminen yhteistyöhön on yhtä tärkeää kuin työnantajien edustajien. Työvoiman saatavuus ja osaamisen kehittäminen on nähtävä keskeisenä strategisena kysymyksenä, johon panostamalla voidaan houkutella alueelle uusia investointeja ja työpaikkoja.

EU:n komissiokin on tunnistanut ongelmaksi ammatillisten osaajien riittämättömyyden Euroopassa. Työnantajien itse tarjoama koulutus on vähentynyt samalla, kun Suomen hallituksen leikkuri on leikannut aikuiskoulutuksesta. Nyt tarvitaan myös EU:n rakennerahastojen entistä suurempaa apua osaamisvajeen paikkaamiselle. Tulevalla EU:n ohjelmakaudella on osoitettava nykyistä enemmän ESR-myöntövaltuutta ja oma ESR-toimenpidekokoisuus työllisyyden hoitoon, aikuiskoulutukseen ja osaavan työvoiman saatavuuteen. Ei saa syntyä tilannetta, jossa nousukauden koittaessa, meillä ei ole tarpeeksi osaajia.

Järjestö

16.3.2026

Aluekehittämisen tavoitteita määritellessä, täytyy ehdottomasti huomioida myös riittävä osaava työvoima. Alueilla varaudutaan Suomessakin jo Ukrainan sodan päättymiseen ja sen jälkeiseen uudelleenrakentamiseen. Koulutus ja osaaminen ovat avainasemassa, kun alueille odotetaan ja toivotaan investointeja.

Viranomaiset ja niiden roolit sekä aluekehittämisen muut toimijat

Alueet (maakunnat) hoitavat hyvin avoimesti ja tärkeimmät sidosryhmät sekä yhteistyökumppanit huomioiden mm. maakuntastrategioiden ja -ohjelmien valmistelun. Maakunnan yhteistyöryhmissä on kolmaskin sektori huomioitu hyvin ja vaikuttamismahdollisuudet alueiden strategioihin ovat hyvät ja toiminta on avointa sekä läpinäkyvää. Kokonaisuutena parannettavaa on kuitenkin siinä, että työ- ja elinkeinoelämä kattavat myös alueen työntekijät ja työmarkkinajärjestöt. Onkin syytä kiinnittää huomiota siihen, että myös heitä kuullaan yhteismitallisesti yritysten edustajien kanssa eri asiakokonaisuuksissa.

Keskeisissä havainnoissa korostuu edelleen lähinnä vain korkeakoulujen rooli kilpailukyvyn edistämisessä. Kuitenkin myös ammatillista koulutusta tarvitaan ihan yhtä lailla alueilla. Vuotuinen osaajapula käden taitajissa on muodostunut jo suureksi ongelmaksi esim. telakoilla ja uhkaa tilauksia ja jo saatujen tilausten toteuttamista. Ammatillisen koulutuksen roolia kilpailukyvyn edistämisessä alueilla voisikin korostaa huomattavasti nykyistä enemmän ja sen edistämiseksi tulisi osoittaa myös aluekehitysrahoitusta, vastapainoksi hallituksen leikkauksille. Osaava työvoima uhkaa lähteä ulkomaille, jos siitä ei pidetä kiinni.

TE-uudistuksesta todetaan, että kaikkien kehittämistyöhön osallistuvien toimijoiden rooleista ei ole säädetty tarkemmin, mikä mahdollistaa hyvin yhteistyön joustavuuden. Tätä mahdollistavaa joustavuutta on syytä hyödyntää laajasti ja parhaalla mahdollisella tavalla. SAK ja sen jäsenliitot ovat aivan keskeistä sidosryhmää työllisyysalueilla. SAK:lla ja liitoilla on syvälistä työelämäntuntemusta ja edustamme laajasti työnhakija-asiakkaita, ml. esimerkiksi työttömät, lomautetut sekä soviteltua päivärahaa saavat osaaikatyöntekijät. Tulemme mielellämme mukaan erilaisiin neuvottelukuntiin tai työryhmiin, jotta näkemyksiämme työelämästä voidaan parhaiten hyödyntää yhteistyössä viranomaisten kanssa.

Aluekehittämiskeskustelut

TEM ei kokemusten mukaan anna riittävää painoarvoa ja keskustelumahdollisuutta aluekehittämisestä alueille ja kolmannelle sektorille. Tämä käy ilmi vuotuisista aluekehittämiskeskusteluista valtion, alueiden ja muiden

Järjestö

16.3.2026

toimijoiden välillä. Niiden rooli ei ole aidosti keskusteleva ja sidosryhmät huomioon ottava, vaan pikemminkin saneleva ministeriöstä alueille ja sidosryhmille.

ALKE-keskustelujen vaikuttavuutta ei pidetä erityisen hyvänä, koska ne eivät tällä hetkellä sisällä porkkanaa, eli tuo aluerahoitusta. Alueiden kasvava kasvu ja elinvoima -rahoituksen (AKKE-rahoitus) avulla voitiin käynnistää kehittämis- ja innovaatioprosesseja rahoittamalla nopeasti ja ketterästi mm. erilaisia selvityksiä tai kokeiluja alueilla. Nykyisen Orpon hallituksen aikana talousarvio ei sisällä kansallisen aluekehittämisen valtuuksia. Rahoituksella oli kuitenkin erityinen merkitys nopeana, joustavana siemenrahana.

Palautteen ja resurssoinnin perusteella aluekehittämiskeskusteluja pidetään suuressa arvossa ja niissä olisi potentiaalia aitoon vuorovaikutukseen eri toimijoiden ja ministeriön välillä. Tällaista foorumia ei missään nimessä saa jättää hyödyntämättä ja kehittämättä parempaan suuntaan. Demokratian ja kansalaisvaikuttamisen näkökulmasta olisi varmasti perusteltua selvittää, miksi vaikuttavuus jää niin vähäiseksi.

Tukimenettelyt, tukikelpoisuus ja kustannusmallit

Tukimuotojen ja kustannusmallien yhdistelmiä on selonteon mukaan 96 kappaletta. Määrittelyn aiheuttamaa hallinnollista työmäärää on pidetty erittäin mittavana. Rahoituksen haku- ja valintamenettelystä todetaan, että elinvoimakeskusten rahoittavat viranomaiset pitävät tuen hakemista aiempaa haasteellisempana, koska rahoitus on jakautunut erityistavoitteisiin eli pienempiin kokonaisuuksiin. Tästä seuraa, että hakija ei välttämättä osaa kohdentaa hakemustaan oikeaan hakuun tai erityistavoitteeseen hakemuksen sisältöä vastaavalla tavalla. Tuen hakijat tarvitsevat rahoittavien viranomaisten mukaan edelleen paljon ohjeistusta, sillä tietojärjestelmän ohjeet eivät ole hakijoiden ja viranomaisten mukaan tarpeeksi kattavia tai riittäviä.

Nämä havainnot yhdistettynä siihen, että selonteossa todetaan myös konsulttipalveluiden lisääntyneen rahoitushakemusten tekemisessä, on todettava, että byrokratiaa on kaiken kaikkiaan vähennettävä tuntuvasti, koska se selvästi hankaloittaa jo merkittävästi itse toimintaa. Tukimenettelystä, hankkeiden rahoittamisesta ja ennen kaikkea hankerahoituksesta sekä hankehallinnoinnista on tehty aivan liian raskasta ja vaikeaa itse hanketoimijoille. Jos ammattimaisesti toimivat hankkeistajatkin ovat hankehallinnoinnin ja sähköisten järjestelmien kanssa vaikeuksissa, niin miten pienimuotoisemmat, ruohonjuuritason toimivat voivat saada toiminnalleen EU-rahoitusta? Tämä kuitenkin olisi hyvin tärkeää itse EU-rahoituksen näkökulmasta.

Järjestö

16.3.2026

Sekä tuen saajat että viranomaiset ovat joutuneet haasteellisiin tilanteisiin tietojärjestelmän viivästysten vuoksi. Viivästykset ovat vaikuttaneet eniten muutoshakemusten ja tuen maksamista koskevien hakemusten toimittamiseen. Selonteossa voitaisiin todeta, että sinänsä kunnianhimoinen sähköinen tietojärjestelmä on ottanut liian hallitsevan roolin itse toiminnasta.

Selonteon mukaan osa rahoittavista viranomaisista on todennut tietojärjestelmäviivästysten vaarantaneen tuen saajien ja viranomaisten oikeusturvaa sekä ohjelman toteutumista. Viivästysten aiheuttamat haasteet ovat merkittäviä ja tilanne on ollut monille tuen saajille ongelmallinen. Tuensajaorganisaatioissa ei olla esimerkiksi pystytty jatkamaan tai aloittamaan hankehenkilöstön työsuhteita, koska hanketta ei pääsääntöisesti aloiteta omalla riskillä ennen tukipäätöstä.

Tässä yhteydessä pitäisi kirjata, että jatkossa EU-ohjelmakausien taitekohdassa ei luovuta vanhoista tietojärjestelmistä ennen kuin uudet ovat paikalta osin täysin toimintavarmoja. Tietojärjestelmien ongelmat eivät saa häiritä / jopa estää itse hanketoimintaa, vaan niiden pitäisi pelkästään helpottaa sitä. Tarvittaessa rahoituslakiin pitää kirjata mahdollisuus käyttää toimivaa vanhaa sähköistä järjestelmää tai viime kädessä ”paperipäätöksiä” sähköisten sijaan, jos uusi tietojärjestelmä ei toimi.

ESR+

Pitkäjänteinen aluekehittämisen rakennerahastotyö ESR-hankkein ei saa jäädä tulevassa ”yhden kuoren mallissa” muiden tärkeiden asioiden jalkoihin. Järjestöiltä ja oppilaitoksilta on leikattu rahoitusta jo todella paljon kansallisesti, mutta EU:n rakennerahastohankkeilla on pystytty hieman kompensoimaan myös tuota menetystä. Leikkauksia on tehty myös kuntien ja kuntayhtymien työllisyshankkeisiin. TE-palvelut siirrettiin kuntiin, mutta rahoitus ei siirtynyt niihin täysimääräisenä. ESR-varoilla on pystytty toteuttamaan tärkeitä koulutushankkeita ja turvaamaan osaamisen kehittämistä koko Suomessa.

Suomen hallituksen leikkaukset ovat osuneet pahasti mm. erilaisten työelämää ja tasa-arvoa edistävien järjestöjen rahoitukseen. ESR-varoin on pystytty korvaamaan joiltain osin tätäkin leikattua rahoitusta. On tärkeää, että työttömyyden, osaamisvajeen, työvoimapulan ja köyhyyden torjuntaan osoitetaan myös riittävästi sekä kansallista että EU-rahoitusta, jotta päästään konkreettisiin tuloksiin.

ESR+ ja vähävaraisten aineellinen apu

Ruoka-apu, kuten kaikki muukin vähävaraisten aineellinen apu on hoidettava valtion toimesta kansallisesti. On kuitenkin ensiarvoisen tärkeää, että

Järjestö

16.3.2026

tällä ohjelmakaudella myös ESR-varoin on pystytty tarjoamaan vähävaraisille ruoka-apua ja maksukortteja elintarvikkeiden ja perushyödykkeiden hankintaan. On syytä varmistaa, että tämä toiminta jatkuu myös tulevana EU:n ohjelmakautena. Apua on kohdennettu erityisesti työttömille ja vähävaraisille ja järjestöt ovat olleet tässä jakotyössä ensiarvoisen tärkeässä asemassa. Hallitus on leikannut kaikkein vähävaraisimmilta ihmisiltä kansallisesti tukea ja myös tärkeää työtä tekeviltä järjestöiltä, joten ESR-rahoituksen jatkuminen tähän tarkoitukseen on Suomelle elintärkeää. Selonteon mukaan sekä järjestöt että avun saajat ovat olleet tyytyväisiä maksukorttien käyttöön.

Lainsäädännön kokonaisuus

Selonteossa todetaan, että rahoittamista koskevan lainsäädännön tavoitteeksi on asetettu viranomaisten ja tuen saajien hallinnollisen taakan väheneminen. Tämä tavoite on saavutettu osittain. Lainsäädännön toimeenpanovaiheessa on kuitenkin kohdattu monia haasteita.

Tämä on varmasti relevantti tiivistys tilanteesta, jossa hallinnollisen taakan karsiminen onkin käytännössä lisännyt sitä. Jatkosuosituksena voisi todeta, että käytetään enemmän kentän asiantuntemusta ohjelmakausien vaihtuessa ja kuullaan heidän käytännön kokemuksiaan alueilta, välittävistä toimielimistä ja eri sidosryhmiltä sekä ennen kaikkea hankkeistajilta itseltään.

Muut täydennystarpeet

Asumista ei mainita selonteossa käytännössä sanallakaan. Aluekehittämisen tavoitteissa on toki mainittu kestävä alue- ja yhdyskuntarakenne, mutta asuminen on paljon laajempi kokonaisuus kuin pelkkä puhe vaikkapa kaavoituksesta. Maakuntien elinvoimaisuuden edellytysten, vetovoiman ja pitovoiman osalta sillä on varsin keskeinen rooli. Jos kohtuuhintaista asuntoa on vaikea löytää tai omistusasunnosta on vaikea hankkiutua eroon, niin silloin työvoima ei liiku. Tämä koskettaa erityisesti pienempiä (teollisuus)paikkakuntia kauempana keskuskaupungeista.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Ville Roslakka
alue- ja järjestöasiantuntija